

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82858,Hoffmann-Jakub-Fryderyk.html>
2022-10-05, 13:22

Hoffmann Jakub Fryderyk

HOFFMANN Jakub Fryderyk (16 IX 1758, Ostróda, Prusy Wschodnie - 17 X 1830, Warszawa), lekarz, farmaceuta, przyrodoznawca, innowator. Syn Jana Fryderyka, aptekarza, i Marii Konkordii z Thomasów, wyznania ewangelickiego.

W latach 1772-78 uczył się zawodu w aptekach w Elblągu, Ostródzie, Królewcu i Rydze. Po zdaniu egzaminu w najwyższym kolegium medycznym w Petersburgu, mianowany tam podaptekarzem w głównej aptece cesarskiej, został w 1779 przeniesiony do apteki admiralicji w Archangielsku. W 1780 studiował medycynę w Petersburgu, a od 1781 w Królewcu, Wiedniu, Berlinie i Frankfurcie nad Odrą, gdzie 19 V 1784 uzyskał stopień doktora medycyny i chirurgii. Praktykował jako lekarz (m.in. osobisty biskupa żmudzkiego J. S. Giedroycia) w Warszawie, gdzie w 1793 wraz z drem medycyny A. F. Wolffem założył na Nowolipkach fabrykę chemiczną.

Wziął udział w powstaniu kościuszkowskim, służąc jako lekarz dywizyjny w 16 pułku piechoty i kierując lazaretem w Ujazdowie. Należał do Tow. Patriotycznego. Po upadku insurekcji zaprojektował wioślową łódź podwodną, która miała posłużyć do uprowadzenia T. Kościuszki uwięzionego w Twierdzy Petropawłowskiej w Petersburgu. H. twierdził, że pomogła mu w tym znajomość sposobu pływania łodzika (*Nautilus pompilius*) - przetrwałego z triasu głowonoga o wielokomorowej muszli, który regulując ciśnienie w jej poszczególnych częściach zmienia swą wyporność, a z nią zanurzenie.

Przebywając następnie we Włoszech (1797-98) jako lekarz Legionów Polskich H. Dąbrowskiego (stosując tam ponoć z powodzeniem własny sposób leczenia malarii) przekazał ów projekt francuskim władzom wojskowym. Dowiedziawszy się z prasy o próbach Roberta Fultona, który

w latach 1798–1801 zbudował dla rewolucyjnej Francji trzy wersje okrętu podwodnego *Nautilus* (ostatnia miała 7,6 m długości i mogła pozostawać w zanurzeniu do 6 godzin), był przekonany, że doszło do realizacji jego pomysłu. W istocie Fulton powziął już wcześniej własną, nieco odmienną koncepcję tego wynalazku, być może wzorował się na dokonaniach takich prekursorów jak David Buschnell (1776), czy Cornelis Jacobszoon Drebbel (1624).

Powróciwszy do kraju H. zamieszkał na wsi w Rybieniu k. Wyszkowa. Propagował zapobiegawcze szczepienia przeciw ospie, osobiście zaszczepił we wsiach pow. pułtuskiego ok. 3 tys. dzieci (1804–06), co spotkało się z uznaniem władz pruskich (H. odmówił wszakże przyjęcia honorowego wyróżnienia kiedy okazało się, że musi za nie wnieść opłatę). W 1807 bezpłatnie pracował jako lekarz w lazarecie w Tokarach k. Płocka, dokonał też inspekcji bydła w pow. sochaczewskim, w celu zapobieżenia epidemii. Od 1809 kierował Katedrą Historii Naturalnej w nowo utworzonej wówczas Szkole Lekarskiej w Warszawie, a w 1818 został prof. zwyczajnym wydz. matematyczno-fizycznego UW i prowadził Katedrę Mineralogii.

Od 1805 H. uczestniczył w posiedzeniach i pracach TWPN. Od 1811 organizował dlań gabinet historii naturalnej i ogród botaniczny (do 1816). W 1812 został powołany na członka przybranego TWPN. W 1822 został członkiem Rady UW i Tow. Lekarskiego w Wilnie. W IV 1823 został nobilitowany. Był członkiem łóż masońskich. Publikował po polsku i niemiecku prace z zakresu medycyny, chemii, botaniki i elektryczności; dokonywał też przekładów z języka niemieckiego.

Na podstawie doświadczeń medycznych skonstruował własnego pomysłu narzędzie chirurgiczne do wydobywania kul karabinowych z ran postrzałowych, które nazwał „kulo-drażkim”. Nie znalazło ono uznania w oczach komisji powołanej przez TWPN. Opracował też model paska przepuklinowego oraz kamizelkę ratunkową.

PSB (E. Stocki).

A. Kraushar: *Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk*, t. II 176, T. III 274, t. IV 91, 294, 306-7; B. Orłowski: *Hoffmann contra Fulton*, [w:] *Groźba i nadzieja. Sensacje z dziejów techniki*, Warszawa 1982, s. 86-92.

Bolesław Orłowski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)